

Posudek oponenta na disertační práci JUDr. Lukáše Králíka „*Judikatura a její publikace*“

Pro soudobé právo je příznačný nárůst jeho složitosti a nepřehlednosti. První je důsledkem zejména přibývajících kasuistických a přitom mezerovitých právních úprav, o druhé se zasloužil hlavně právní pluralismus – střetávání více právních systémů na jednom území. Patrná je také krize legislativy. Zákonodárce vydává právní předpisy, které často nemají náležitosti dobrého práva, pokulhávají za dynamicky se vyvíjejícími sociálními vztahy, zkrátka neplní svoji funkci. Tyto trendy, signalizující růst všeobecné nejistoty a ztrátu víry v regulativní možnosti práva, vytvářejí dobrý prostor pro uplatnění rozhodovací činnosti soudů a judikatury, kterou je právo nezbytně dotvářeno.

I když má judikatura pro fungování práva naprosto zásadní význam (teprve jí je legislativa dotvořena a kromě toho slouží i jako důležitý argumentační prostředek v procesu aplikace práva), je jí v našem vědeckém diskursu věnována tradičně spíše okrajová pozornost. Teprve v poslední době se situace začíná pozvolna měnit. Diskutován je problém závaznosti judikatury, jejího normativního působení a využitelnosti v soudcovské argumentaci, přičemž nechybí ani komparativní pohled (práce P. Holländera, autorské dvojice A. Gerloch a J. Tryzna, Z. Kühna atd.). Nicméně řada podstatných otázek je nadále přehlížena.

Můžeme proto jen přivítat, když se objeví důkladná studie, která se věnuje těmto málo probádaným aspektům problematiky. Tímto počinem je rozsáhlá disertační práce JUDr. Lukáše Králíka „*Judikatura a její publikace*“. O tom, že máme před sebou fundované a s velikým nadšením psané dílo, nelze pochybovat už při letném přehlédnutí textu.

Králíkova práce čítající celkově 334 stran je strukturována do šesti kapitol a čtyř obsáhlých příloh. Vše uzavírá reprezentativní přehled použitých pramenů a literatury. Podstatnou vadou však je, že v ní chybí tzv. povinné náležitosti vyžadované interními předpisy fakulty – překlad názvu do anglického jazyka, cizojazyčné resumé a klíčová slova pro katalogizaci v knihovně. Je tedy otázkou, zda by doktorand tyto věci neměl ještě před obhajobou práce doplnit.

První kapitola je úvodem do řešené problematiky. Autor se v ní pokouší o definici pojmů judikát a judikatura. Upozorňuje na parametry, jimiž se liší judikát od soudního rozhodnutí. Uvádí čtenáře rovněž do angloamerické terminologie týkající se judikatury. Závěr kapitoly je věnován historickému vývoji fenoménu judikatury napříč kontinentální a angloamerickou právní kulturou.

Velmi propracovaná druhá kapitola mapuje historický vývoj judikatury a její publikaci v českých zemích od nejstarších dob do současnosti. Autor v ní věnuje skutečnou pozornost faktografii. Text je někdy až mikrokresbou, což ovšem snižuje čtivost. Cenné je, že své závěry Králík formuluje na základě primárních pramenů a nikoli jen na bázi literatury.

Třetí kapitola se týká tvorby a publikace judikatury v ČR. Autor v ní popisuje jednotlivá stadia procesu vytváření judikatury. Kriticky se vyjadřuje k některým jeho nedostatkům (např. malá a nevyhovující regulace, těžkopádnost, která vede ke zpoždění s publikací judikatury, subjektivismus při tvorbě judikátů, malá objektivita tzv. připomínkového řízení, překonanost tištěné formy vydávání judikatury atd.). Odmítavě se staví k tzv. zobecňujícím materiálům (stanoviskům) soudů vznikajícím mimo vlastní rozhodovací činnost těchto orgánů.

Ve čtvrté kapitole autor představuje současnou elektronickou publikaci judikatury a problémy s ní spojené. Ukazuje, jak převratnou změnou se stal průnik moderní technologie soudobé informační společnosti do této sféry. Tento proces hodnotí kladně. Podle něj směřuje k většímu zpřístupnění judikatury a k předcházení jejímu zastarávání. Lze souhlasit s autorem, že elektronizace publikace judikatury by mohla probíhat rychleji a že ve srovnání např. s USA v mnoha směrech zaostáváme.

Pátá kapitola je úvodem do málo prozkoumané problematiky autorskoprávní ochrany judikatury. O aktuálnost tohoto tématu se zasloužila zejména čilá vydavatelská činnost právnických nakladatelství. Autor se pokouší nastítnit řešení nejpálčivějších problémů, nicméně řada otázek podle něj převládá.

V šesté kapitole jsou shrnuty výsledky výzkumu a navržena řešení. Autor pléduje pro odstranění nedostatků, na něž poukázal v předchozím textu.

Přílohy jsou zaměřeny na judikaturu a právníkové informační systémy v USA. Výjimkou je poslední z nich, která se věnuje informačním systémům pro právníky v ČR.

Pokud mám zhodnotit kvalitu předkládané práce, nezbyvá než konstatovat, že má po všech stránkách vysoce nadstandardní úroveň. Práce má logickou výstavbu, kombinuje různé metody zkoumání (od historických až po komparativní) a její závěry opřené o naše i cizojazyčné zdroje jsou vcelku akceptovatelné. Také z hlediska jazykového a technického splňuje práce všechna předepsaná kritéria.

Připomínky vznáším následující:

1) Jako poněkud odbytá působí pojmová analýza provedená v první kapitole. Autor se vyhýbá diskuzi se svým školitelem o jeho tezi o precedentech v kontinentálním právu.

2) V druhé kapitole autor vidí středověké soudnictví příliš moderníma očima. Hledání paralel mezi středověkou a moderní justicí je přehnané. Chybí zde také jeden podstatný důvod, proč se ve starších dobách neprosadila skutečná závaznost judikatury pro soudy – to by totiž znamenalo omezení volného nalézání práva šlechtou na soudech. A o to nikdo ze šlechty nestál.

3) Naše soudy na počátku 50. let nerozhodovaly podle přirozeného práva, jak tvrdí autor na s. 59.

4) Podle autora (s. 66) došlo po roce 1948 v našem právu k totální diskontinuitě ve vývoji práva. To je ale jen částečná pravda. Stačí se podívat např. do občanského zákoníku z r. 1950. Mimoto úprava některých záležitostí technického charakteru byla neideologická, takže se ani nemohla odchylovat od předchozího.

5) Nezdá se mi, že by na počátku komunistického režimu existoval jen jeden právnícký časopis (s. 67).

6) Nesouhlasím s přehnaně kritickým postojem autora k stanoviskům Nejvyššího soudu (s. 159 an.). Pro posílení právní jistoty má při absenci precedenčního systému a nepřípustnosti legálního výkladu (pro rozpor s dělbou moci) význam i tento institut.

7) Z doporučení autora uváděných v 6. kapitole odmítám zavržení tvorby právních vět, absolutizaci rozdílu mezi mladými a starými soudci (první mají být progresivní a druzí konzervativní) a prohlášení papírových sbírek judikatury za přežilé.

Tyto připomínky ale nejsou zásadního charakteru, proto nepadají příliš na váhu. Práci pro její kvalitu rád doporučuji k obhajobě.

Praha, 21. 10. 2011

Doc. JUDr. PhDr. Pavel Maršálek, Ph.D.